

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Jitka Kubínová

Životní minimum a jeho uplatnění v právu sociálního zabezpečení

Bakalářská práce

Olomouc 2018

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Životní minimum a jeho uplatnění v právu sociálního zabezpečení vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 30. listopadu 2018

.....
Jitka Kubínová

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Mgr. Petře Melotíkové, PhD., za její odborné vedení a cenné rady, jakožto i za její ochotu a trpělivost při psaní této práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	6
Úvod	7
1 Vymezení institutu životního minima	8
1.1 Obsah životního minima	8
1.2 Životní minimum v právu sociálního zabezpečení.....	8
1.3 Vývoj právní úpravy životního minima	10
1.4 Existenční minimum	12
1.5 Vývoj částek životního minima.....	13
2 Společně posuzované osoby.....	15
2.1 Rodiče a nezletilé nezaopatřené děti	15
2.2 Manželé nebo partneři podle zvláštního právního předpisu	17
2.3 Rodiče a nezletilé děti, které nejsou nezaopatřené a zletilé děti.....	17
2.4 Jiné osoby společně užívající byt	18
2.5 Zvláštní případy v rámci společně posuzovaných osob.....	18
3 Posuzování příjmů	20
3.1 Započitatelné příjmy ze závislé činnosti.....	20
3.2 Započitatelné příjmy ze samostatné činnosti.....	21
3.3 Nezapočitatelné příjmy	23
3.4 Valorizace životního minima	24
4 Uplatnění životního minima v právu sociálního zabezpečení.....	26
4.1 Životní minimum v rámci státní sociální podpory	26
4.2 Životní minimum v rámci sociální pomoci.....	28
5 Zhodnocení účinné právní úpravy a životní minimum de lege ferenda	32
Závěr	35
Seznam zdrojů	37
Monografie.....	37
Komentáře	37

Odborné články	37
Judikatura	38
Právní předpisy	38
Internetové zdroje.....	39
Abstrakt	40
Abstract.....	40
Klíčová slova.....	40
Key words	40
Seznam příloh	41
Příloha č. 1.....	42
Příloha č. 2.....	43
Příloha č. 3.....	44
Příloha č. 4.....	45
Příloha č. 5.....	46

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
FO	fyzická osoba
LZPS	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OSSP	orgány státní sociální podpory
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
PO	právnícká osoba
Stavební zákon	z. č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu
SVČ	samostatná výdělečná činnost
VOS	veřejná obchodní společnost
Všeobecná deklarace lidských práv	Všeobecná deklarace lidských práv, schválena valným shromážděním Organizace spojených národů, dne 10. prosince 1948
Zákon o daních z příjmů	z. č. 586/1992 Sb., zákon České národní rady o daních z příjmů
Zákon o registrovaném partnerství	z. č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů
Zákon o sociálních službách	z. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
Zákon o sociálně-právní ochraně dětí	z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
Zákon o státní sociální podpoře	z. č. 117/1995 Sb., zákon o státní sociální podpoře
Zákon o životním a existenčním minimu	z. č. 110/2006 Sb., zákon o životním a existenčním minimu
Zákon o životním minimu	z. č. 463/1991 Sb., o životním minimu

Úvod

Právo sociálního zabezpečení je nesmírně košatým a rozvětveným odvětvím práva a disponuje mnohými právně zajímavými instituty. Jedním z nich je i poměrně mladý pojem životního minima. Životní minimum by mělo být jakousi hodnotou, částkou, jíž byl do vínku vetknut úkol vymezit, s jakými finančními prostředky si má jednatlivec, potažmo větší okruh osob, vystačit během svého prostého žití. Jedná se o určitou hranici, které pokud tento jedinec nedosáhne, získává nejčastěji nárok vůči státu, aby jej alespoň do této míry částečně zabezpečil a tím bylo zachováno jedincovo zdraví a vůbec vlastní život.

Cílem této práce je určité komplexní vymezení životního minima, jeho historický vývoj, začlenění do stávající právní struktury sociálního zabezpečení, vymezení pojmů blízkých tomuto institutu, uplatnění i lehké zhodnocení jeho existence a dalšího budoucího vývoje.

Tato práce je tvořena pěti kapitolami, jež si kladou za cíl co nejkompaktněji obsáhnout problematiku a význam institutu životního minima.

První kapitola je koncipována jako uvedení do tématu, resp. obsah a uvedení životního minima v právní úpravu sociálního zabezpečení, včetně jeho historického vývoje na území ČR.

Druhá a třetí kapitola pracují s významnými pojmy životního minima, upravenými i v zákoně o životním a existenčním minimu.

Předposlední kapitola se zabývá uplatněním životního minima v právu sociálního zabezpečení.

Konečně poslední kapitola se zabývá životním minimem de lege ferenda a možnými návrhy, jakým způsobem změnit výši hodnoty životního minima.

Práce vychází částečně ze zákonné úpravy, současné i minulé, stejně jako i opakovaně zmiňuje důvodové zprávy k návrhům zákonů. Zákon o životním a existenčním minimu disponuje komentovaným zněním, jež je v práci také opakovaně využito. V rámci uvedení do tématu se v především v úvodní kapitole často objevují monografie a učebnicové texty, především se jedná mj. o kolektivní díla autorů P. Trösterera, J. Veselého, V. Krebse či Z. Gregorové. Stejně jako jsou v práci zmíněny některé relevantní internetové zdroje vztahující se k tématu, jakož i judikáty - jedná se o rozhodnutí Nejvyššího správního soudu a práce taktéž vychází i z několika odborných časopiseckých článků.

Bakalářská práce byla ponejvíce psána formou popisnou, proloženou několika komparacemi, popř. analogiemi a je pro lepší názornost vybavena čtyřmi přílohami tabulek mapujících vývoje částek souvisejících s tématem práce a jednou přílohou grafu v rámci komparace životního minima a průměrné hrubé a minimální mzdy.

Bakalářská práce vychází z právního stavu ke dni 30. listopadu 2018.

1 Vymezení institutu životního minima

Zákon definuje pojem životního minima jako „*minimální hranici peněžních příjmů fyzických osob ke zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb*“.¹ Ve stejném ustanovení předpis upravuje rovněž institut existenčního minima.² Tyto dva pojmy jsou spolu úzce provázány, což dokazuje již fakt, že se společně objevují v názvu samotného zákona, ve kterém je vymezena jak jejich definice, tak další příbuzné pojmy.

1.1 Obsah životního minima

Podle poslední úpravy činí výše životního minima 3 410 Kč pro jednotlivce, tedy osobu, jež není společně posuzována s jinými osobami podle dalšího ustanovení,³ viz kapitola 2. Částka nezahrnuje nezbytné náklady na bydlení⁴ – tyto stanovují zvláštní předpisy.⁵

Částka životního minima by měla jednotlivci zabezpečit určitý pocit soběstačnosti či ekonomické jistoty, aby byl schopen obstarat své živobytí v akceptovatelném rozsahu.⁶ Dosažení hodnoty této částky předcházelo střetávání různých názorů, jak k takové částce spravedlivě dojít.

V rámci této problematiky na povrchu vyvěrají dvě metody, z nichž první je nazývána jako metoda absolutní nebo též normativní. Tato metoda vychází z konkrétního spotřebního koše, který obsahuje základní životní potřeby a současně ze stanovení míry, v jaké je třeba tyto potřeby obsáhnout – tedy prvně jsou shrnuty potřeby jednotlivce a na jejich základě jsou pak určeny náklady na jejich pokrytí. Druhá metoda, metoda relativní, vychází z myšlenky, že výše společensky únosného standardu může být vyjádřena podílem na úměrné výši čistého příjmu připadajícího na osobu – máme tedy nějaké disponibilní zdroje společnosti a podle jejich výše se určí úroveň příjmů, pod jejíž hodnotu stát označuje občany jsoucí hodny jeho pomoci. Obecně je dávana přednost metodě normativní, a to především u ekonomicky vyspělých států. V případě České republiky je vhodné pracovat s oběma metodami, už pro nižší dosaženou životní úroveň.⁷

1.2 Životní minimum v právu sociálního zabezpečení

Některé země na západ od ČR užívají pojem sociální bezpečnost,⁸ kterým je rozuměna „*soustava dávek, na které má občan po splnění zákonem předepsaných podmínek právní nárok*.“⁹ Sociální

¹ Ustanovení § 1 odst. 1) zákona č. 110/2006 Sb, o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

² Viz podkapitola 1.4.

³ Ustanovení § 4 téhož zákona.

⁴ Ustanovení § 1 odst. 3) téhož zákona.

⁵ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

⁶ BECK, Petr a kol. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 236.

⁷ KREBS, Vojtěch. In KREBS, Vojtěch (ed.) *Sociální politika*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 288 – 289.

⁸ Social security (angl.); securité sociale (fran.); seguridad social (špaň.); Sozialsicherheit (něm.).

⁹ TOMEŠ, Igor. In TRÖSTER, Petr (ed.) *Právo sociálního zabezpečení*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2.

bezpečnost představuje zajištění lidských práv státem na přijatelné úrovni a jedná se o výsledný stav – jak to vyplývá např. z čl. 22 Všeobecné deklarace lidských práv.¹⁰ Český vžitý a užívaný pojem sociálního zabezpečení má blíže k ruskému pojetí, v české odborné literatuře se začal objevovat především v druhé polovině 20. století jako důsledek sovětizace české společnosti a práva.¹¹

Po roce 1989 se směr práva sociálního zabezpečení v ČR odklonil od tzv. státního paternalismu k podílení se a odpovědnosti osob i skupin za vlastní sociální budoucnost.¹²

Odborná literatura vymezuje právo sociálního zabezpečení jako „soubor právních předpisů, které upravují hmotné zabezpečení a služby, jež stát zabezpečuje, reguluje nebo poskytuje oprávněným občanům, kteří v důsledku sociální události nemohou být výdělečně činnými a jejichž nezadatelná sociální práva zaručená ústavou jsou obrožena sociálním vyloučením.“¹³ Právo sociálního zabezpečení tedy upravuje státem garantované služby a je právem veřejným, jehož výkon je v kompetenci veřejných orgánů.¹⁴

Právo sociálního zabezpečení dle odborné literatury rozlišuje instituce dvojího typu. Prvními jsou tzv. instituce obligatorní, jimiž lze rozumět právní nárok, jenž vzniká v den splnění zákonné podmínky, tedy instituce pojišťovacího typu (sociální pojištění¹⁵) a instituce zaopatřovacího typu (sociální zaopatření¹⁶). Druhými jsou pak instituce fakultativní, kdy stát občanovi poskytuje pomoc po prověření subjektivních podmínek v rámci objektivního zákonného vymezení (sociální pomoc¹⁷).¹⁸

Právo sociálního zabezpečení je ústavně zakotveno v čl. 30 LZPS. Tento článek je základní úpravou práva sociálního zabezpečení na ústavní úrovni. Článek sestává ze tří odstavců, první upravuje právo na hmotné zabezpečení jedince ve stáří, v nemoci a při ztrátě živitele, druhý odstavec pracuje s pojmem hmotné nouze, kdy každý, již jí trpí, má nárok na zajištění základních životních podmínek a poslední odstavec pak odkazuje na konkrétní úpravu na úrovni zákonné.¹⁹

Právní úprava práva sociálního zabezpečení je velmi roztržštěná a neexistuje jeden hlavní obecný právní předpis.

¹⁰ „Everyone, as a member of society, has the right to social security and is entitled to realization, through national effort and international co-operation and in accordance with the organization and resources of each State, of the economic, social and cultural rights for this dignity and the free development of his personality.“

¹¹ TOMĚŠ, Igor. In TRÖSTER, Petr (ed.) *Právo sociálního zabezpečení*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2-3.

¹² TRÖSTER, Petr. K systému práva sociálního zabezpečení. *Správní právo*. 2017, 50(2), s. 99.

¹³ TOMĚŠ, Igor. In TRÖSTER, Petr (ed.) *Právo sociálního zabezpečení*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 14.

¹⁴ TOMĚŠ, Igor. In VESELÝ, Jiří (ed.) *Právo sociálního zabezpečení*. 1. vydání. Praha: Linde Praha a. s. 2013, s. 20.

¹⁵ U sociálního pojištění zákon stanoví tzv. osobní a věcný rozsah pojištění, podmínky vzniku a trvání a výši nároků.

¹⁶ Konkrétním projevem sociálního zaopatření je státní sociální podpora.

¹⁷ Dříve též sociální péče, jedná se o nezbytnou pomoc sociálně potřebným osobám. Viz kapitola 4.2. STRÁNSKÝ, Jaroslav. In GREGOROVÁ, Zdeňka (ed.) *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské Unie*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 224.

¹⁸ TOMĚŠ, Igor. VESELÝ, Jan (ed.) *Právo sociálního zabezpečení*. 1. vydání, Praha: Linde Praha a. s., 2013, s. 20.

¹⁹ Ustanovení čl. 30 usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

První zákon, jenž v názvu nesl sociální zabezpečení,²⁰ upravoval dlouhodobé zabezpečení ve stáří, invaliditě a při ztrátě živitele, sociální péči a sociální služby pro určité kategorie osob.²¹ Ještě starším zákonem vydaným po komunistickém převratu byl o deset let starší zákon upravující nemocenské pojištění zaměstnanců. Pro ne zcela uspokojivé znění těchto i dalších zákonů byly v 70. letech, i na sklonku 80. let přijaty další dva nové zákony o sociálním zabezpečení,²² přesto byl po změně režimu celý systém práva sociálního zabezpečení změněn.

Sociální zaopatření je primárně upraveno v zákoně o státní sociální podpoře.²³ Mimo nařízení vlády upravující výše nákladů pro příspěvek na bydlení, souvisí s tímto pilířem ještě právní úprava institutu životního a existenčního minima,²⁴ nařízení, jež tyto částky zvyšuje a sdělení Ministerstva práce a sociálních věcí.

V odborné literatuře se institut životního minima obvykle řadí mimo tři pilíře práva sociálního zabezpečení,²⁵ ale nejbližší má ke státní sociální podpoře²⁶ a sociální pomoci.²⁷

1.3 Vývoj právní úpravy životního minima

Životní minimum bylo poprvé zákonem upraveno v roce 1991, tento zákon byl přijat Federálním shromážděním České a Slovenské Federativní Republiky dne 29. října roku 1991.²⁸ Dříve tento pojem zákony zabývající se tematikou sociálního zabezpečení neužívaly, místo toho byly užívány tzv. hranice sociální potřeby, jakožto kritéria pro posuzování potřeby sociální pomoci.²⁹

Úvodní vymezení účelu v právním předpisu o životním minimu hovoří jako o: „*společensky uznané minimální hranici příjmu občana, pod níž nastává stav jeho hmotné nouze*“.³⁰ Pojem hmotné nouze odkazoval především na čl. 30 odst. 2) LZPS – který říká, že: „*Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo*

²⁰ Zákon č. 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení, v původním znění.

²¹ TOMEŠ, Igor. In TRÖSTER, Petr (ed.) *Právo sociálního zabezpečení*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 14.

²² Zákony č. 121/1975 Sb. o sociálním zabezpečení a č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, oba v původním znění.

²³ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

²⁴ Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁵ VESELÝ, Jiří. In VESELÝ, Jiří (ed.) *Právo sociálního zabezpečení*. 1. vydání. Praha: Linde Praha a. s. 2013, s. 159.

²⁶ ŠTANGOVÁ, Věra. In TRÖSTER, Petr (ed.) *Právo sociálního zabezpečení*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 187.

²⁷ KREBS, Vojtěch. In KREBS, Vojtěch (ed.) *Sociální politika*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 288.

²⁸ Zákon stanovoval v čase se měnící částky potřebné k zajištění výživy dle věku a počtu osob v domácnosti, výčet osob, jejichž příjmy se posuzovaly společně a co bylo a nebylo považováno za příjmy potřebné pro účely onoho zákona. Stejně jako v případě současné úpravy bylo prakticky každý rok vydáváno nařízení vlády, jež aktualizovalo souhrn částek stanovených k zajištění výživy s ohledem na hospodářský vývoj. Zákon měl v době svého vzniku devět ustanovení, nezaopatřenost dítěte byla upravena v zákoně o sociálním zabezpečení, v průběhu úprav novelami byla do právního předpisu vložena valorizace životního minima, kdy si vláda vyhradila možnost zvyšovat částky životního minima v návaznosti na skutečný růst nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby.

²⁹ Důvodová zpráva návrhu zákona č. 463/1991 Sb., o životním minimu.

³⁰ Ustanovení § 1 zákona č. 463/1991 Sb. o životním minimu, ve znění zákona č. 115/2006 Sb.

na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.“ Hmotná nouze resp. stav, kdy se osoba ocitne v hmotné nouzi je upravena ve zvláštním právním předpisu.³¹

Důvodová zpráva zákona o životním minimu dodává, že ve smyslu čl. 30 odst. 2 LZPS je stanovením minima vymezena skupina občanů jsoících v hmotné nouzi, jímž by měla být poskytnuta pomoc. Vzhledem k tomu, že se jednalo o předpis vydaný na úrovni Federálního shromáždění, byl koncipován velmi obecně a počítalo se s tím, že budou vydány konkrétněji koncipované republikové předpisy.³²

Na počátku nového tisíciletí, konkrétně v letech 2001 až 2002 byla vypracována grantová studie s názvem „Revize věcné náplně a konstrukce životního minima a stanovení minima existenčního“, a to ve Výzkumném ústavu práce a sociálních věcí a měla za úkol zjistit, jak si dosavadní právní úprava životního minima stojí, na základě rozsáhlých analýz rodin s nízkými příjmy. Následkem i těchto postupů byl v následujících letech vypracován návrh nového zákona o životním a tentokrát i existenčním minimu, jenž v roce 2007 nahradil přechozí zákon o životním minimu.³³

Účinným se stal dne 1. ledna 2007³⁴ a ke dni vzniku této bakalářské práce byla vydána poslední novela³⁵ účinná ke dni 1. ledna 2016.³⁶

Oproti předchozí úpravě zákon sestává z dvanácti ustanovení³⁷ a kromě dílčích nadpisů není více členěn. Úvodní ustanovení upravuje předmět úpravy, tedy životní minimum „jako minimální hranici peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb“³⁸ a existenční minimum „jako minimální hranici příjmů osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy s ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežítí.“³⁹

Druhé ustanovení zákona stanovuje konkrétní částku životního minima ve výši 3 410 Kč pro jednotlivce, jenž není společně posuzován s jinými osobami, kterýžto okruh je vymezen ve

³¹ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

³² Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 463/1991 Sb., o životním minimu.

³³ KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Změna úpravy životního minima a stanovení existenčního minima. *Právo a zaměstnání*. 2005, 9, s. 13.

³⁴ *Předpis 110/2006 Sb.* [online]. Psp.cz [cit. 25. září 2018]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/en/sqw/sbirka.sqw?cz=110&r=2006>>.

³⁵ Zákon č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu, ve znění zákona č. 377/2015 Sb.

³⁶ *Předpis 377/2015 Sb.* [online]. Psp.cz [cit. 25. září 2018]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/en/sqw/sbirka.sqw?cz=377&r=2015>>.

³⁷ V novém právním předpisu byl vystavěn odlišný okruh společně posuzovaných osob a nově se v zákoně objevil i institut existenčního minima.³⁷ Nový zákon vyčlenil také z životního minima náklady na bydlení, které jsou nyní součástí státní sociální podpory v rámci testovaných dávek. Životní minimum bylo v minulé právní úpravě dvousložkové a skládalo se právě z pěti částek k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb a pak ze čtyř částek k zajištění nezbytných nákladů na domácnost. Vyloučení částek na bydlení bylo způsobeno převážně pro velkou obtížnost stanovení, protože výdaje na bydlení jsou výrazně diferenciovány nejen podle počtu lidí v domácnosti, ale také pro regionální umístění, velikost obce či města aj. (Viz KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Změna úpravy životního minima a stanovení existenčního minima. *Právo a zaměstnání*. 2005, 9, s. 14)

³⁸ Ustanovení § 1 odst. 1) zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

³⁹ Tamtéž.

čtvrtém ustanovení. Kdo je nezaopatřeným dítětem, nalezneme v zákoně o státní sociální podpoře⁴⁰ a kromě posuzování příjmů a zápočtu příjmů ze samostatné činnosti se nachází v závěru zákona opět valorizace životního i existenčního minima, opět podle růstu nákladů na výživu a na ostatní osobní potřeby.⁴¹

Během existence zákona opět došlo k dílčím změnám v rámci šestnácti novelizací, poslední novelou byl zákon č. 218/2007 Sb., který byl zrušen k 1. říjnu 2015. Tento zákon měl dělenou účinnost, všechny části se staly účinné ke dni vyhlášení, vyjma části čtvrté až šesté, jež nabýly účinnosti až ke dni 1. ledna 2017 – proto je poslední znění zákona o životním a existenčním minimu platné od 1. ledna 2017.

1.4 Existenční minimum

Nově se objevuje v zákoně o životním a existenčním minimu pojem minimum existenční. Zákon definuje existenční minimum jako tzv. „*minimální hranici příjmů osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežít.*“⁴² Jak je patrné, oproti minimu životnímu se jedná opravdu o nízkou částku, jež by měla zachovat leda holou existenci.

Zákonodárce k tomuto v rámci zařazení existenčního minima do právního řádu uvedl, že se jedná o institut, jež „*by měl odpovídat minimálnímu životnímu standardu nezbytnému k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb umožňující přežít.*“⁴³

Jeho částka činí měsíčně 2 200 Kč a na rozdíl od životního minima pro jeho nižší hodnotu tento institut nelze užít u nezaopatřeného dítěte, poživatele starobního důchodu a rovněž u osoby starší 68 let.⁴⁴

Zákon se na existenční minimum vztahuje v rámci posuzování příjmů, jako ze závislé, tak ze samostatně výdělečné činnosti a částky minima se týká i úprava valorizace.⁴⁵

Částka existenčního minima má jednotnou výši a má hodnotu dvou třetin částky životního minima. Částka existenčního minima se může v určitých případech užít jako tzv. sankční opatření,⁴⁶ ale primárně se jedná o určení částky živobytí pro dávky pomoci v hmotné nouzi.⁴⁷

⁴⁰ Ustanovení § 11 – 16 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

⁴¹ Ustanovení § 9 téhož zákona.

⁴² Ustanovení § 1 odst. 1) druhá část věty zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

⁴³ Obecná část důvodové zprávy návrhu poslanecké sněmovny České republiky k zákonu č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu.

⁴⁴ Ustanovení § 5 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁵ Viz ustanovení §§ 6 – 10 téhož zákona.

⁴⁶ Lze tak existenční minimum užít např. vůči osobám majícím dluh na výživném pro nezletilé dítě.

⁴⁷ BECK, Petr a kol. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 246.

Myšlenky na zavedení existenčního minima se vedle minima životního objevily již v 90. letech, kdy se počítalo s přijmutím veličiny pokrývající základní materiální potřeby na jejich nejnižší úrovni. Existenční minimum bylo tedy vytvořeno na jeho kvalitativní úrovni, nikoliv ovšem na úrovni kvantitativní, a proto nemohlo dojít k jeho užití v sociální praxi, k čemuž došlo až o patnáct let později.

Existenční minimum by mělo respektovat následující principy: univerzálnost – poskytování této dávky co nejširšímu okruhu lidí, jsoucích bez dostatečných prostředků na území státu, bezpodmínečnost – netřeba toto minimum vázat na další podmínky a předpoklady, položené před příjemce, aniž by tato dávka snad mohla být odebrána např. z důvodů exekuce aj., nárokovatelnost – určitý obligatorní zákonný nárok na dávky existenčního minima a jako poslední přiměřenost – pokrytí základních lidských potřeb vedoucí k zajištění alespoň lidské důstojnosti v návaznosti na ekonomické podmínky panující ve státě.⁴⁸

Vývoj částek existenčního minima je upraven v Příloze č. 4.

1.5 Vývoj částek životního minima

Částky životního minima nemohou zůstat neměnné, nejen z důvodu inflačního, ale také pro to, že životní úroveň lidstva, potažmo České republiky stoupá a pokud by nedošlo k růstu částek, přestalo by životní minimum postupně plnit svou roli.

Proces zvyšování, valorizace, částek životního minima, je dále upraven v rámci pojmů životního minima v další kapitole, konkrétně v podkapitole 3.4. Změny se odvíjely především od nového zákona, jenž nabyl účinnosti 1. ledna 2007 a dále pak od nařízení vlády, jimiž byly částky modifikovány v rámci valorizace.

V původním znění zákona o životním minimu byly stanoveny částky potřebné k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb měsíčně v následujících hodnotách: 900 Kč, jednalo-li se o dítě do věku 6 let, 1000 Kč, jednalo-li se o dítě ve věku od 6 do 10 let, 1200 Kčs, jednalo-li se o dítě ve věku 10 až 15 let, 1300 Kč, pokud bylo dítě nezaopatřené, ve věku 15 až 26 let a ostatní občané měli vyžít s částkou ve výši 1200 Kč. Předchozí zákon dále počítal s nezbytnými náklady na domácnost, a to v následujících hodnotách: 500 Kč měsíčně pro jednotlivce, 650 Kč pro dvě osoby v domácnosti, 800 Kč pro osoby tři až čtyři osoby a nakonec částka 950 Kč měsíčně pro pět osob a více.⁴⁹

Z předchozího odstavce je patrné, že znění odpovídá době svého vzniku a tedy trvání České a Slovenské federativní republiky, stejně tak byly v zákoně o životním minimu upraveny náklady na bydlení.

⁴⁸ KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Existenční minimum. *Národní pojištění*. Praha: Práce, 2003, s. 23 – 25.

⁴⁹ DLOUHÝ, Jiří. *Životní minimum*. 1. vydání. Praha, Sociopress, 1997, s. 22.

Podrobný přehled vývoje částek životního minima pro nezaopatřené děti a dospělé osoby je upraven v Příloze č. 1. Přehled vývoje částek potřebných k zajištění nezbytných nákladů v domácnosti se pak upraven v Příloze č. 2.

Do účinnosti nového zákona bylo vydáno celkem 11 nařízení, zvyšujících částky životního minima.

Zákon o životním a existenčním minimu v původním znění lehce pozměnil kategorie a dále rozlišuje zaopatřené a nezaopatřené děti ve věku 15 let a starších. Přehled vývoje částek životního minima po účinnosti zákona o životním a existenčním minimu je upraven v příloze č. 3.

2 Společně posuzované osoby

Obecně je stanovena částka životního minima pro jednotlivce – tedy pro osobu, již není společně posuzována s jinými osobami podle zvláštního ustanovení.⁵⁰ Pakliže je osoba posuzována společně s jinými osobami, zákon přesně definuje, o jaké okruhy osob se jedná, prim hrají především rodinné vztahy, jež jsou dále v podkapitolách rozvinuty a zpřesněny.

U společně posuzovaných osob není pro všechny částka životního minima shodná, je odstupňována podle zákonných specifik – nejdříve jsou posuzovány osoby, jež nejsou nezaopatřenými dětmi a až po nich se posuzují nezaopatřené děti. V rámci těchto skupin hraje podstatnou roli věk, kdy se prvně započítává nejstarší z posuzované skupiny a dále je pokračováno dle věku – tedy od nejstaršího po nejmladšího. Při tomto posuzování je důležitý věk, jehož taková posuzovaná osoba dosáhne v tom kalendářním měsíci, ve kterém se toto životní minimum zjišťuje.⁵¹

Obecně lze říci, že okruhy společně posuzovaných osob jsou postaveny na třech principech – vyživovací povinnost, společné užívání bytu či prostoru anebo společné hospodaření.⁵²

2.1 Rodiče a nezletilé nezaopatřené děti

První skupinou v rámci společně posuzovaných osob jsou rodiče s nezaopatřenými dětmi. Koho zákon považuje za nezaopatřené dítě, nalezneme v ustanoveních §§ 11 – 16 zákona o státní sociální podpoře.

Jedná se o dítě do skončení povinné školní docházky, a poté do 26. roku věku maximálně, pokud se soustavně připravuje na budoucí povolání, toto nemůže činit pro nemoc či úraz, popř. je pro dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav neschopno vykonávat soustavně výdělečnou činnost.

Soustavná příprava dítěte na budoucí povolání je rozsáhle upravena v ustanovení § 12 v rozsahu jedenácti bodů, mezi něž patří studium na středních a vysokých školách v České republice. Pokud dítě studuje za trvání služebního poměru, i u příslušníků bezpečnostních sborů a vojáků z povolání, pak dítě mladší šestadvaceti let nezaopatřeným dítětem není. Stejně tak není nezaopatřeným dítětem, pakliže jedinec studuje dálkové, distanční, večerní anebo kombinované studium na střední škole, pakliže je výdělečně činný,⁵³ má-li v době studia nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci.⁵⁴

⁵⁰ Ustanovení § 4 zákona č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

⁵¹ Ustanovení § 3 odst. 1) téhož zákona.

⁵² BECK, Petr a kol. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 243.

⁵³ Výdělečnou činností se rozumí taková činnost, jež zakládá účast na nemocenském pojištění, popř. činnost osoby samostatně výdělečně činné (musí být ovšem za OSVČ považována pro účelu důchodového pojištění podle

Za nezaopatřené dítě se považuje i to, jež studuje na středních či vysokých školách v cizině, stejně tak pokud se jedná o zahraniční školu s výukou probíhající na území České republiky aj.⁵⁵ Ustanovení rovněž upravuje, jakých středních a vysokých škol se soustavná příprava týká a stejně tak upravuje v jaké části školního roku a za jakých podmínek ona soustavná příprava trvá.⁵⁶

Při základní situaci, kdy společně byt obývají biologičtí rodiče s nezaopatřenými dětmi, tato skupina spadá bez pochybností do prvního okruhu společně posuzovaných osob. Nicméně v praxi se toto soužití vyskytuje s různými obměnami, na což myslí zákon v dalších odstavcích ustanovení, ve kterém vymezují základní čtyři okruhy osob.

V případě rozluky rodičů se rozlišují tři situace: v první z nich je na základě soudního rozhodnutí dítě svěřeno do péče pouze jednoho z rodičů - jedná se o materii soukromého, rodinného práva. V takovém případě se dítě s rodičem, do jehož péče svěřeno nebylo, společně neposuzuje.⁵⁷ Druhá a třetí situace představují střídavou a společnou péči. V případě střídavé péče dítě střídá pobyt u obou rodičů, u nichž obou má rovnocenné zázemí. V takovém případě se dítě posuzuje společně s tím rodičem, na kterém se rodiče shodnou v souhlasném prohlášení. Toto prohlášení není nezměnitelné, nicméně změnit jej lze vždy až po uplynutí kalendářního měsíce.⁵⁸ Stejně tak se postupuje v případě péče společné.⁵⁹

O rodiče se nejedná pouze v případě, že jsou biologickými předky dětí, ale do tohoto okruhu spadají i vztahy vzniknuvší z rozhodnutí soudu.⁶⁰

Zvláštní kategorií nezaopatřených dětí jsou takové, jež jsou v tzv. plném přímém zaopatření ústavu popř. zařízení pro péči o děti nebo o mládež. K plnému přímému zaopatření dochází na základě rozhodnutí příslušného orgánu. Takové zařízení musí dětem poskytovat stravu, ubytování a ošacení.⁶¹

ustanovení § 9 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění), anebo je činnost vykonávána v zahraničí za účelem dosažení příjmu. Ustanovení § 10 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁴ Ustanovení § 12 odst. 1) písm. a) téhož zákona.

⁵⁵ Ustanovení § 12 odst. 1) písm. b) – g) téhož zákona.

⁵⁶ Ustanovení §§ 13 – 16 téhož zákona.

⁵⁷ Výjimkou je situace, podle které „se společně s nezaopatřeným dítětem posuzuje vždy rodič, který prohlašuje pro účely zvláštního právního předpisu“ (např. § 35c zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu, ve znění zákona č. 669/2004 Sb.), „že spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.“ Ustanovení § 4 odst. 3) poslední věta zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁸ BECK, Petr a kol. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 243.

⁵⁹ Ustanovení § 4 odst. 3) zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁰ Jedná se o: 1) svření dítěte do péče jiné osoby (§ 953 NOZ), 2) osvojení dítěte (§ 796 NOZ), 3) předání dítěte do péče budoucího osvojitele (§ 824 NOZ), 4) předání dítěte osvojiteli do péče před osvojením (§ 826 NOZ), 5) jmenování FO poručníkem dítěte (§ 928 NOZ), 6) svření dítěte do předpěstounské péče zájemci o pěstounskou péči (§ 958 NOZ), 7) nařízení předběžného opatření o péči o dítě (§ 963 NOZ). Ustanovení § 4 odst. 4) zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

⁶¹ Ustanovení § 4 odst. 5) zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

2. 2 Manželé nebo partneri podle zvláštního právního předpisu

Vyjma faktu, že jsou uvedeni v zákonném výčtu, právní předpis se manželé dále nezabývá – obecně vzato se tedy jedná o dvě FO, jež spolu uzavřely platný sňatek podle NOZ a z tohoto svazku jim vyplývají další práva a povinnosti. V souvislosti s touto prací je vhodné zmínit ta práva a povinnosti, jež vyplývají v rámci hmotného zabezpečení. Jedná se o vzájemnou vyživovací povinnost v takovém množství, jež oběma zajišťuje stejnou hmotnou a kulturní úroveň.⁶² Dále pak manželům ze zákona vyplývá povinnost spolu žít a podporovat se⁶³ a taktéž jsou povinni přispívat na potřeby života rodinné domácnosti, samozřejmě podle možností a schopností a konkrétní situace.⁶⁴

Po delších politických sporech se stal účinným v roce 2006 nový zákon upravující registrované partnerství,⁶⁵ který umožňuje společné soužití dvou FO stejného pohlaví podle právního rámce. Toto soužití umožňuje v některých případech stejné podmínky jako v případě uzavření manželství.

V komparaci s právní úpravou manželů jsou práva a povinnosti registrovaných partnerů mnohem užší. Zákon upravuje pouze vyživovací povinnost mezi partnery,⁶⁶ potřeba společného života ani příspěvky na potřeby domácnosti již ze zákona upraveny nejsou.

Tento okruh je vystaven výhradně na principu vyživovací povinnosti - ani manželé, ani partneri (pokud jsou sezdáni/uzavřeli registrované partnerství) spolu nemusejí sdílet společný byt, a přesto budou společně posuzováni.⁶⁷

Tak se nestane pouze v případě, že žadatel prokáže, že s ním druhá osoba neužívá byt nebo prostor.⁶⁸

2. 3 Rodiče a nezletilé děti, které nejsou nezaopatřené a zletilé děti

Největším rozdílem mezi první a touto třetí skupinou je chybějící pojem nezaopatřené dítě. V tomto případě se jedná o děti zaopatřené, jak nezletilé, tak zletilé.

Zletilé zaopatřené dítě je společně s rodiči posuzováno v tom případě, pokud s rodiči společně užívají byt a pokud nejsou posuzovány společně s jinými, a to v rámci druhé skupiny –

⁶² Ustanovení § 697 odst. 1) zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁶³ Ustanovení § 687 odst. 2) téhož zákona.

⁶⁴ Ustanovení § 690 téhož zákona.

⁶⁵ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁶ Ustanovení § 10 odst. 1) zákona 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁷ BECK, Petr a kol. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 244.

⁶⁸ Ustanovení § 8 odst. 1) písm. a) zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

tedy pokud nejsou posuzováni jako manželé popř. registrovaní partneři, anebo v rámci skupiny osob společně užívajících byt a společně uhrazujících náklady na potřeby.⁶⁹

Tato skupina vychází z principu vyživovací potřeby i z principu společného užívání bytu (prostoru). Mezi nezletilé zaopatřené jsou podle zákona o životním a existenčním minimu považovány děti, které jsou poživateli invalidního důchodu 3. stupně. Pakliže jsou nezletilé děti zdravotně v pořádku, jedná se o nezletilé, kteří po ukončení povinné školní docházky nastoupili do zaměstnání, popř. nejsou pracovně činní, aniž by se nahlásili na Úřad práce ČR jako uchazeči o zaměstnání. Děti jsou evidovány na Úřadu práce ČR jsou dětmi nezaopatřenými, a tudíž spadají do první kategorie okruhu společně posuzovaných osob.⁷⁰

2. 4 Jiné osoby společně užívající byt

Tato kategorie je koncipována jako zbytková, do níž spadají osoby užívající společně byt. Jedná se tedy o princip společného užívání bytu (prostoru) a na principu společného hospodaření.⁷¹ Toto neplatí absolutně, pakliže tyto osoby prokáží, že spolu trvale nežijí a společně neuhrazují náklady na své potřeby, společně posuzované nadále nejsou.⁷²

V odstavci, následujícím po úvodním vyčlenění oněch čtyř skupin, je pro potřeby zákona o životním a existenčním minimu vymezen pojem byt, jak je v konotaci s životním minimem a pro jeho potřeby chápán. Je to „*soubor místností nebo samostatná obytná místnost, které svým stavebně technickým uspořádáním a vybavením splňují požadavky na trvalé bydlení a jsou k tomuto účelu užívání určeny podle stavebního zákona nebo jsou zkolaudovány jako byt.*“⁷³

Ačkoliv zákon o životním a existenčním minimu v podkapitole 2.1 hojně využíval institutů občanského resp. rodinného práva, v rámci definice bytu postupuje výrazně více veřejnoprávně. Odkazuje na technické normy i požadavky včetně norem stavebního zákona. Tudíž, aby byly osoby společně posuzovány, je třeba, aby byt, jež obývají, byl bytem podle veřejného práva a jako obytná jednotka byl i zkolaudován.

2. 5 Zvláštní případy v rámci společně posuzovaných osob

Tato podkapitola na rozdíl od čtyř předešlých nevychází ze zákonného členění, ale spojuje zbytkové kategorie a pravidla vztahující se k problematice okruhu společně posuzovaných osob.

⁶⁹ Ustanovení § 4 odst. 1) písm. c) zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁰ BECK, Petr a kol. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 244.

⁷¹ Tamtéž, s. 245.

⁷² Ustanovení § 4 odst. 1) písm. d) zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

⁷³ Ustanovení § 4 odst. 2) téhož zákona.

Vzhledem k výše vymezeným možnostem se může stát, že osoby, jež společně užívají prostor k bydlení lze posuzovat podle dvou či více okruhů. V takovém případě mají přednost rodiče s nezaopatřenými dětmi. Pokud nastane jiný případ, postupuje se podle souhlasného prohlášení osob, jichž se to týká. Osamělý rodič, jenž užívá byt se svými rodiči je posuzován s rodiči i s dítětem.⁷⁴

Dalším zvláštním případem jsou osoby, přechodně, z důvodů soustavné přípravy na budoucí povolání, se zdržující mimo byt, jehož užívají k bydlení – ty jsou společně posuzovány s osobami podle předchozích čtyř podkapitol. Mezi tyto osoby patří též ti, již se zdržují mimo své bydliště z důvodů zdravotních, pracovních anebo pro výkon dobrovolnické služby.⁷⁵ Tento výčet je taxativní, jiné situace již pod tento případ zařadit nelze.⁷⁶

Osoba zdržující se mimo své bydliště, toho času ve vazbě, ve výkonu ochranného opatření zabezpečovací detence anebo ve výkonu trestu odnětí svobody, se nepovažuje za osobu společně posuzovanou.⁷⁷ Časově se jedná o úsek počínající prvním dnem kalendářního měsíce, který následuje po kalendářním měsíci, kdy ona skutečnost nastala – to v případě, že onen výkon v tomto následujícím měsíci trvá. V souvislosti s touto problematikou existuje výjimka, a to matky s dětmi, jež jsou společně posuzovány, pakliže mají ve své péči právě v době výkonu vazby či trestu odnětí svobody toto dítě.⁷⁸

⁷⁴ Ustanovení § 4 odst. 6) zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁵ Ustanovení § 4 odst. 7) téhož zákona.

⁷⁶ BECK, Petr a kol. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 245.

⁷⁷ Ustanovení § 4 odst. 8) 1. část věty zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁸ Ustanovení § 4 odst. 8) téhož zákona.

3 Posuzování příjmů

Tato kapitola pojednává o posuzování příjmů v souvislosti s institutem životního minima. Zákon upravuje posouzení příjmu osoby – zda tento příjem dosahuje částky životního či existenčního minima. Dále bude práce postupovat pouze v rámci dosahu příjmu životního minima.

Pro posuzování příjmů jsou podstatně společně posuzované osoby, které byly vymezeny v předchozí podkapitole. Je tedy porovnáván úhrn započitatelných příjmů všech společně posuzovaných osob s úhrnem částek životního minima oněch osob. Vypravené příjmy společně posuzovaných osob se zjišťují v kalendářním měsíci, předcházejícímu následnému měsíci, ve kterém se posuzuje, zda tyto společné příjmy dosahují částek životního minima.⁷⁹

3.1 Započitatelné příjmy ze závislé činnosti

Rozsah těchto příjmů upravuje zákon, který přímo vypočítává jejich seznam. Výčet příjmů není neměnný,⁸⁰ nicméně v současném znění se jedná o příjmy ze závislé činnosti uvedené v zákoně o daních z příjmů, příjmy z kapitálového majetku uvedené v zákoně o daních z příjmů, pokud nejde o plnění ze zákonného pojištění, příjmy z nájmu podle zákona o daních z příjmů a ostatní příjmy uvedené v zákoně o daních z příjmů, při kterých dochází ke zvýšení majetku.⁸¹

Příjmy ze závislé činnosti se započítávají pro účely dávek pomoci v hmotné nouzi ve výši sedmdesáti procent.⁸² V případě kapitálového majetku se tyto příjmy započítávají ze sta procent. Jako i v jiných případech se odečítají výdaje vynaložené na jejich dosažení, zadržení a udržení a v rámci výčtu se jedná např. o podíly na zisku z obchodní korporace a úroky z držby cenných papírů, či podíly na zisku, úroky, výhry a jiné výnosy z vkladů na vkladních knížkách, úroky z peněžních prostředků na účtu. Stejně jako příjmy kapitálové i příjmy z nájmu se posuzují ze sta procent, mezi tyto příjmy pak patří mj. příjmy z nájmu nemovitých věcí nebo bytů, příjmy z nájmu movitých věcí, kromě příležitostného nájmu movitých věcí, které nejsou provozovány podnikatelem.⁸³

Tyto příjmy se započítávají až po odpočtu výdajů vynaložených na jejich dosažení, zajištění a udržení. Dále se odpočítávají daně z příjmu, pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění – pokud nebyly prve zahrnuty do výdajů v úvodu tohoto odstavce.

⁷⁹ Ustanovení § 6 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁰ VESELÝ, Jiří. In VESELÝ, Jiří (ed.) *Právo sociálního zabezpečení*. 1. vydání. Praha: Linde Praha a. s. 2013, s. 161.

⁸¹ Ustanovení § 7 odst. 1) písm. a) – e) zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

⁸² BECK, Petr a kol. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 252.

⁸³ Tamtéž, s. 254.

Dále zákon považuje za započitatelné příjmy dávky nemocenského a důchodového pojištění, podporu nezaměstnanosti a při rekvalifikaci, výživné včetně příspěvku na výživu rozvedeného manžela a pro neprovdanou matku, dávky státní sociální podpory a pěstounské péče, příspěvek na živobytí,⁸⁴ mzdové nároky vyplácené Úřadem práce v případě platební neschopnosti zaměstnavatele, dále pak příjmy, jsoucím předmětem daně z příjmů,⁸⁵ které nejsou uvedeny v předchozím výčtu.⁸⁶

Přijaté výživné a příspěvek na výživu rozvedeného manžela a neprovdané matky se pro účely hmotné nouze započítávají ze sta procent. Tyto příjmy se nezapočítávají, pokud byly vyplaceny z příjmů osoby, která se pro účely stanovení započitatelných příjmů posuzuje společně s osobou, která takové příjmy přijala. V rámci pěstounské péče se nezapočítávají jednorázové dávky. Dávky nemocenského a důchodového pojištění se započítávají z osmdesáti procent, jedná se např. o nemocenské či peněžitou pomoc v mateřství. Stejně se započítávají i podpora v nezaměstnanosti a při rekvalifikaci.⁸⁷

Mezi další započitatelné příjmy patří zvláštní příplatky za službu v zahraničí vojáků a příslušníků bezpečnostních ozbrojených sborů v rámci mezinárodních ozbrojených sil, náhrady mzdy, platu, odměny, sníženého platu apod. za dobu dočasné pracovní neschopnosti či karantény, dále pak příjmy žáků a studentů v rámci praktického vyučování, příjmy ze závislé činnosti na území ČR, pokud jsou příjmy daňových nerezidentů vypláceny od zaměstnavatelů sídlících v zahraničí a další jiné, výše nevymezené, opakující se nebo pravidelné příjmy.⁸⁸

Příjmy osvobozené od daně z příjmů FO, ostatní příjmy, při nichž dochází ke zvýšení majetku a ony další opakující se a pravidelné příjmy jsou započitatelné ze sta procent.

Všechny tyto výše uvedené příjmy se započítávají jako čisté příjmy – jedná se o příjmy, od kterých jsou odečteny výdaje vynaložené na jejich dosažení a udržení popř. zajištění.⁸⁹

3.2 Započitatelné příjmy ze samostatné činnosti

Mezi započitatelné příjmy patří taktéž příjmy ze samostatné činnosti, uvedené v zákoně o daních z příjmu.⁹⁰ Mezi tyto příjmy patří příjmy ze živnostenského podnikání, ze zemědělské

⁸⁴ Na rozdíl od zákona o životním a existenčním minimu je v zákoně o pomoci v hmotné nouzi ze započitatelných příjmů vyloučen. BECK, Petr a kol. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 256.

⁸⁵ Tento pojem je v zákoně omezen mnoha výjimkami, jejichž plné znění lze nalézt v ustanovení § 7 odst. 2) písm. h) body 1 - 11 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁶ Ustanovení § 7 odst. 2) písm. a) – h) zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁷ BECK, Petr a kol. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 255.

⁸⁸ Ustanovení § 7 odst. 2) písm. i) – m) zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁹ BECK, Petr a kol. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 255 – 256.

výroby, lesního a vodního hospodářství, jiného neuvedeného podnikání, které vyžaduje oprávnění, podíl společníka VOS, komplementáře komanditní společnosti, příjmy z užívání průmyslového a autorského duševního vlastnictví, příjmy z nájmu z majetku, jenž je veden jako obchodní a konečně příjmy z výkonu nezávislého povolání.⁹¹

Největším rozdílem oproti předchozí podkapitole je nemožnost stanovit podnikající osobě příjem, jak to lze u závislé činnosti. Osoba samostatně výdělečně činná uspokojuje své základní životní potřeby na základě získaného příjmu. Nicméně čím nižší mají OSVČ příjem, tím vyšší je u nich zatížení skrze daně z příjmů i minimální sazby pojistného,⁹² a není proto tak složité dostat se do stavu hmotné nouze, neboť na rozdíl od závislé činnosti jsou jejich příjmy závislé pouze na nich.

Hovoříc o zákonném nastavení částky životního minima, je možno nalézt větší množství soudních rozhodnutí, kdy se OSVČ domáhaly nároku na státní sociální podporu, obvykle se pak jednalo o příspěvek na bydlení a tento nárok jim skrze příjmy převyšující životní minimum nebyl přiznán. Nejvyšší správní soud v čase trvání účinného zákona o životním a existenčním minimu rozhodoval v rámci kasačních stížností vyšší počet těchto sporů, nicméně tyto stížnosti bývají zamítnuty. Výjimka, tři roky stará, krajské rozhodnutí zrušila a vrátila k novému řízení, nicméně zde NSS neřešil věcné chyby v rozhodnutí krajského soudu, jako spíše špatně užitý zákon krajského soudu, který přiřadil daná ustanovení k jinému zákonu. Tudíž ač se může nárok na státní sociální podporu zdát v úpravě pro OSVČ tvrdý, zůstává nadále stejný.⁹³

Vzhledem k odlišné konstrukci posuzování příjmů OSVČ se započitatelný příjem posuzuje dvěma způsoby. První představuje částku, která odpovídá měsíčnímu průměru příjmů z podnikání v rámci období, jež OSVČ uvedla v daňovém přiznání v předchozím zdaňovacím období a jednalo-li se o ty měsíce, ve kterých alespoň po část měsíce byla vykonávána samostatná činnost. Druhým je myšlena částka, která odpovídá jedné dvanáctině příjmů poplatníka daně z příjmů FO, jež je stanovena jako paušální částka podle zákona o daních z příjmů.⁹⁴

Pokud OSVČ vykazuje příliš nízký skutečný příjem,⁹⁵ je započitatelným příjmem podle zákona o životním a existenčním minimu v rámci OSVČ částka alespoň ve výši 50% měsíční průměrné mzdy, kterou vyhláší MPSV podle údajů ČSÚ. Vždy se jedná o období od 1.

⁹⁰ Ustanovení § 7 odst. 1) písm. b) zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

⁹¹ BECK, Petr a kol. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 253.

⁹² KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Osoby samostatně výdělečně činné – významná součást ekonomického života společnosti. *Právo pro podnikání a zaměstnání*. 15/7-8 2006, s. 11.

⁹³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. září 2015, č.j. 1 Ads 64/2015 – 37.

⁹⁴ Ustanovení § 8 odst. 1) písm. a) a b) zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁵ BECK, Petr a kol. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 263.

července do 30. června. Osoba nemající příjem ze samostatné výdělečné činnosti, aniž by tuto přerušila či pozastavila, podléhá taktéž úpravě v předchozí větě.

Tato částka ovšem není relevantní v případě, kdy je samostatná výdělečná činnost konána jako vedlejší, anebo podle jiného zákona není vykonávána soustavně.

V případě, že OSVČ nepodá daňové přiznání k dani z příjmů, aniž by platila daně paušální částkou, se vychází z přechozího zdaňovacího období. Pokud ani toto nebylo, považuje se za částku polovina z 50% měsíční průměrné mzdy.

3.3 Nezapočitatelné příjmy

Na rozdíl od příjmů, jsoících předmětem daní FO z příjmu a jsou osvobozené, a které patří mezi započitatelné příjmy - příjmy ze závislé činnosti osvobozené od daně z příjmů FO, se považují za příjmy nezapočitatelné. Jedná se např. o nepeněžní plnění poskytovaná zaměstnavatelem zaměstnancům, či jejich rodinným příslušníkům z fondu kulturních a sociálních potřeb, či zisk po jeho zdanění, dále pak se jedná o určitá zvýhodnění poskytovaná např. zaměstnavatelem, který provozuje veřejnou dopravu pro své zaměstnance a též jejich rodinné příslušníky ve formě bezplatných jízdenek. Taktéž se za započitatelné příjmy neposuzují částky přechodného ubytování (nejedná se o ubytování při pracovní cestě) jako nepeněžní plnění v souvislosti s výkonem práce a o maximálně do výšky částky 3500 Kč, náhrada za ztrátu důchodu,⁹⁶ odstupné vyplácené pracovníkům přerázeným či uvolněným ze zdravotních důvodů pro např. pracovní riziko a dále pak též příjmy do výše 500000 Kč, jako sociální výpomoc poskytnutá zaměstnavatelem v rámci určitých obtížných poměrů.

Mimo výše uvedené se nezapočítávají ani náhrady škody, či nemajetkové újmy, anebo plnění z pojištění majetku anebo úmrtné a pohřebné. Mezi další jsou zařazeny i peněžení pomoc obětem trestného činu, anebo příjmy plynoucí z darování krve, orgánů a jiných tělesných součástí, jež mohou být ze zákona darovány. Podpory a příspěvky nadační a spolkové se taktéž řadí mezi nezapočitatelné příjmy, jakož sem spadají i příjmy z doplatku na bydlení a mimořádné okamžité pomoci. Stejně tak do této kategorie zákon řadí stipendia, ať už ze státního rozpočtu, rozpočtů municipálních či z prostředků vysokých škol, veřejných výzkumných institucí a další.⁹⁷

Příjem, který dotyčnému plyne ve formě daňového bonusu, taktéž není započitatelným příjmem, stejně jako příspěvek na péči podle zákona o sociálních službách, ani odměna za péči o blízkou nebo jinou osobu,⁹⁸ stejně jak část příspěvku pro dítě a úhradu jeho potřeb, pakliže toto

⁹⁶ Jedná se o dobu přiznanou před 1. lednem 1989 a vyplácenou po 31. prosinci 1992.

⁹⁷ BECK, Petr a kol. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 309.

⁹⁸ Ovšem tato osoba vykonávající onu péči musí být v okruhu společně posuzovaných osob společně s příjemcem, jinak by se příjem započítal. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. dubna 2010, č.j. 6 Ads 166/2009 – 60.

je závislé na pomoci FO ve stupni I až IV podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí a konečně se nezapočítávají ani příjmy z prodeje nemovité věci a z odstupné za uvolnění bytu, byly-li užity k uspokojení bytové potřeby a zvláštní důchodový příspěvek jako ocenění účastníkům národního boje za osvobození během let 1939 – 1945, stejně tak jako zadostiučinění přiznané Evropskou Unií či odškodnění mezinárodního soudu.⁹⁹

Judikatura taktéž dovozuje, že správní orgány „*při zjišťování příjmů společně posuzovaných osob v rámci své rozhodovací činnosti o nárocích na výplatu dávek státní sociální podpory v případě fyzických osob, na jejichž majetek byl prohlášen konkurs, nemohou bez dalšího vycházet z údajů obledně výše dosažených příjmů, které jim poskytnou příslušné finanční úřady. Tyto příjmy v plné výši spadají do konkursní podstaty jako její příjem a z hlediska dávek státní sociální podpory nemohou být započteny do příjmů úpadce jakožto společně posuzované osoby, neboť se nejedná o úpadciv příjem, nýbrž toliko o příjem do jeho majetkové podstaty, s nímž úpadce nemůže jakkoliv disponovat.*“⁴⁰⁰ Pokud je tedy osoba v konkursu, nelze bez dalšího vycházet z výše příjmů, již jim byly poskytnuty finančním úřadem.

3.4 Valorizace životního minima

Životní minimum nesmí být považováno ze své podstaty jako jedna konstantní hodnota. Vzhledem k probíhajícím ekonomickým změnám ve společnosti je třeba reagovat na průběžný vývoj životní nákladů a podle toho se odvíjí i částka životního minima.

V důvodové zprávě k prvnímu zákonu o životním minimu bylo stanoveno, že vždy, když se zvedly životní náklady o více než 10%, měla by se výše životního minima zhodnotit a případně skrze nařízení zvýšit.¹⁰¹ Hned ze začátku účinnosti zákona se např. životní náklady od listopadu 1991¹⁰² do října 1992 zvýšily o 10,9 procentních bodů.¹⁰³

Znění zákona o životním minimu ke dni 1. července 2006 upravovalo zvyšování částek životního minima vládou vždy k 1. lednu, a to podle skutečného růstu nákladů na výživu a ostatních základních osobních potřeb – nezvyšovalo se pouze, pokud úhrnný index spotřební ch cen vzrostl o méně jak 2 procentní body. Nicméně pokud se náklady zvýšily v období od 1. ledna do 1. ledna následujícího roku o více než 10 procentních bodů, mohla vláda zvýšit životní minimum v mimořádném termínu.¹⁰⁴

⁹⁹ BECK, Petr a kol. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 260 – 261.

¹⁰⁰ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 28. června 2013, č.j. 78Ad 12/2011-30.

¹⁰¹ Obecná část důvodové zprávy Poslanecké sněmovny České republiky k návrhu zákona č. 463/1991 Sb., o životním minimu.

¹⁰² Platnost i účinnost zákona č. 473/1991 Sb., o životním minimu nastaly 29. listopadu 1991.

¹⁰³ DLOUHÝ, Jirí. *Životní minimum*. 1. vydání. Praha, Sociopress, 1997, s. 65.

¹⁰⁴ Ustanovení § 7 odst. 1) a 2) zákona č. 473/1991 Sb., o životním minimu, ve znění zákona č. 115/2006 Sb.

Nový zákon vycházel z platné právní úpravy,¹⁰⁵ dnes účinné znění uvádí každoroční zvyšování jako životního tak i existenčního minima¹⁰⁶ jako fakultativní možnost vlády,¹⁰⁷ opět v termínu od 1. ledna. Takto může vláda učinit, pakliže příslušný index spotřebitelských cen v rozhodném období stoupne minimálně o 5 procent. Stejně tak zákon hovoří o mimořádné termínu zvýšení životního minima, nicméně jej již neváže na určité procentní body.¹⁰⁸

Částky stanovené novým zákonem s účinností ke dni 1. ledna 2007 nebyly po další čtyři roky navyšovány, poprvé se navýšily až ke dni 1. ledna 2012, kdy nárůst indexu spotřebních cen činil 9 procentních bodů. Tato valorizace byla ke dnešnímu dni i poslední.¹⁰⁹

Období rozhodné pro zvyšování částky životního minima se počítá od prvního měsíce, který následuje měsíci, v němž skončilo přechozí rozhodné období, které bylo zohledněno pro zvýšení životního minima. V případě mimořádného termínu zvýšení částky je pak samozřejmě prvním měsícem období ten, který následuje po posledním měsíci, který byl v mimořádném zvýšení zohledněn.¹¹⁰

Růst onoho indexu spotřebitelských cen lze vyčíst z údajů Českého statistického úřadu.¹¹¹

¹⁰⁵ Zvláštní část důvodové zprávy Poslanecké sněmovny České republiky k návrhu zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu.

¹⁰⁶ KREBS, Vojtěch. In KREBS, Vojtěch (ed.) *Sociální politika*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 292.

¹⁰⁷ BECK, Petr a kol. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 267.

¹⁰⁸ Ustanovení § 9 odst. 1) a 2) zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁹ BECK, Petr a kol. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 317.

¹¹⁰ Ustanovení § 9 odst. 3) zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹¹ *Indexy spotřebitelských cen – inflace – časové řady*. [online]. Czso.cz., 9. srpna 2018 [cit. 2. listopadu 2018] Dostupné na <https://www.czso.cz/csu/czso/isc_cr>.

4 Uplatnění životního minima v právu sociálního zabezpečení

Životní minimum se uplatňuje ve více složkách práva sociálního zabezpečení, jedná se primárně o státní sociální podporu - v jejím případě vzniká nárok u určitých dávek, pakliže posuzovaný příjem nepřevyšuje součin životního minima a koeficientu o zákonem určené hodnotě. Stejně tak se životní minimum uplatní u sociální pomoci, kdy se od částky životního minima dále odvíjí možný nárok na dávky v pomoci v hmotné nouzi. V této právní oblasti se institut životního minima může též užít v souvislosti s dávkami pro zdravotně postižené a se sociálními službami.

4.1 Životní minimum v rámci státní sociální podpory

Systém státní sociální podpory je užíván primárně na ochranu rodin s dětmi – k čemuž směřují i dávky, jež jsou těmto rodinám dále transferovány.¹¹²

Jedná se nepojistný systém a předchozí plnění jedinců v tomto případě není podmíněno. V rámci principů sociální politiky jde zde nejdůležitějším princip sociální solidarity – zde se tedy jedná o solidaritu jedinců s vyššími příjmy vůči rodinám s dětmi s příjmy nižšími. Cílem není úhrada takříkajíc v celém rozsahu, jedná se pouze o příspěvek na zvýšené náklady spojené s výživou a výchovou.

Pojem státní sociální podpory se v právním řádu objevil poprvé v zákoně o státní sociální podpoře, kterýžto platí dodnes. Tento zákon do své úpravy zapracoval dávky z různých oblastí sociálního zabezpečení (např. pohřební dávky) a systém státní sociální podpory se až dodnes dynamicky vyvíjí.¹¹³

Zákon o státní sociální podpoře má 81 ustanovení, rozdělených do sedmi částí – první část upravuje úvodní pojmy, včetně vymezení státní sociální podpory. Jedná se o: „*podílení státu na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin a poskytuje ji i při některých dalších sociálních situacích.*“¹¹⁴ Dále tato část jmenuje všechny dávky upravené tímto zákonem, organizaci státní sociální podpory¹¹⁵ a okruh oprávněných osob, jež mají nárok na dávky. Druhá část vymezuje některé další pojmy, část třetí konkrétní dávky upravuje, část čtvrtá se zabývá společnými ustanoveními o dávkách včetně přestupků na polí státní sociální podpory, část pátá a sedmá jsou přechodnými a závěrečnými ustanoveními, část šestá byla zrušena.

¹¹² VESELÝ, Jiří. In VESELÝ, Jiří (ed.) *Právo sociálního zabezpečení*. 1. vydání. Praha: Linde Praha a. s. 2013, s. 166.

¹¹³ KOMENDOVÁ, Jana. In GREGOROVÁ, Zdeňka (ed.) *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské Unie*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 208 – 209.

¹¹⁴ Ustanovení § 1 odst. 1) věta 1. zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁵ Úřad práce ČR – krajské pobočky a pobočka pro hl. město Prahu, popř. Ministerstvo práce a sociálních věcí. Ustanovení § 2a téhož zákona.

Zákon o státní sociální podpoře vymezuje tzv. společně posuzované osoby, které se považují za rodinu. Jedná se o nezaopatřené děti,¹¹⁶ tyto děti a jejich rodiče, manželé nebo partnery, pokud nejsou rodiči a konečně nezaopatřené děti, rodiče, jsou-li nezaopatřenými dětmi a jejich rodiče – za předpokladů, že spolu žijí a společně uhrazují alespoň některé náklady.¹¹⁷

Nelze jednoznačně říci, že by systém státní sociální podpory závisel na příjmech společně posuzovaných osob, anebo by tyto příjmy nebyly vůbec relevantní. Dávky v tomto systému se podle potřeby posoudit příjmy rozdělují na tzv. testované a netestované dávky.¹¹⁸ Mezi testované patří přírůstek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné. Mezi netestované pak rodičovský příspěvek a pohřebné.

Testované dávky závisí na příjmu - dávka porodného byla až do 31. prosince 2010 na příjmu nezávislá a týkala se všech žen, jimž se narodilo dítě. Do onoho roku proto nebyl institut životního minima u porodného užíván. Od 1. ledna 2011 nicméně došlo k novele zákona o státní sociální podpoře a dávka v současnosti náleží pouze ženám, jež porodily první dítě a toto dítě bylo živé, stejně tak je porodné závislé na příjmu¹¹⁹ a zde se uplatní pojem životního minima, neboť příjem ženy mající nárok na porodné nesmí přesáhnout součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,70.¹²⁰

Přírůstek na dítě je taktéž závislý na výši příjmu rodiny a odvíjí se od pojmu nezaopatřeného dítěte, jež je shodně upraven i v zákoně o životním a existenčním minimu. Nárok na tuto dávku může mít pouze nezaopatřené dítě a to v hodnotě 500 Kč, jedná-li se o dítě mladší šesti let, 610 Kč u dítěte ve věku šest až patnáct let a konečně 700 Kč u nezaopatřených dětí mezi lety patnáct až šestadvacet. Stejně jako u porodného i na přírůstek na dítě je nárok, pakliže rozhodný rodinný příjem nepřevyšuje součin koeficientu 2,70 a částky životního minima. Jedná se o nejčastěji vyplácenou dávku ze závislých na příjmu.¹²¹

V případě poslední testované dávky, příspěvku na bydlení, se institutu životního minima neužije.¹²² Resp. životního minima se u této dávky užije pouze v souvislosti s určením výše příspěvku na bydlení, pokud rozhodný příjem rodiny nedosahuje částky životního minima. Pokud

¹¹⁶ Dítě do skončení povinné školní docházky a poté, nejdéle do věku 26 let, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání, nekoná tak pro nemoc, či úraz, z důvodu dlouhodobě nepříznivého stavu není toto schopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost.

¹¹⁷ VESELÝ, Jiří. In VESELÝ, Jiří (ed.) *Právo sociálního zabezpečení*. 1. vydání. Praha: Linde Praha a. s. 2013, s. 167.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 168.

¹¹⁹ ŠTANGOVÁ, Věra. In TRÖSTER, Petr (ed.) *Právo sociálního zabezpečení*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 191.

¹²⁰ Hodnota tohoto koeficientu se v průběhu času měnila, v návrhu zákona o státní sociální podpoře se jednalo o koeficient 1,80. Jak se hodnota koeficientu zvyšuje, stoupá i hodnota součinu s částkou životního minima a celá hranice, pod kterou by se měl příjem rodiny vejít, aby vznikl nárok na dávku, stoupá. (Viz návrh zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře)

¹²¹ ŠTANGOVÁ, Věra. In TRÖSTER, Petr (ed.) *Právo sociálního zabezpečení*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 189.

¹²² GALVAS, Milan. In GREGOROVÁ, Zdeňka (ed.) *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské Unie*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 215 – 218.

nastane tato situace, užije se částka životního minima jako rozhodný příjem rodiny pro výpočet příspěvku na bydlení.¹²³

Nestestované dávky s životním minimem nepracují, v případě rodičovského příspěvku je podstatný trvalý pobyt a bydliště jak u rodiče, tak u dítěte, pohřebné je vyhrazeno nezaopatřeným dětem ke dni smrti osoby, již byl vypraven pohřeb a rodiči, jehož nezaopatřené dítě zemřelo.¹²⁴

Obecně řečeno se tedy vztah systému státní sociální podpory k životnímu minimu promítá v určitých případech, kdy nárok na dávku vzniká, jestliže výše příjmu v rodině nepřesahuje částku životního minima rodiny vynásobenou stanoveným koeficientem.¹²⁵ Dříve se k tomuto počítaly také některé další dávky, odvozující se od částek životního minima vynásobených koeficientem, nicméně sociální příplatek byl zrušen a výpočet dávek péčovské péče nyní institut životního minima k výpočtu nepotřebuje.¹²⁶

4.2 Životní minimum v rámci sociální pomoci

Sociální pomoc dříve označovaná jako sociální péče je založena na pomoci sociálně potřebným. Jedná se o nepojistný systém sociálního zabezpečení, není zde podmínka předchozí účasti takové oprávněné osoby.¹²⁷

Sociální pomoc, jakožto subsidiární institut v rámci celého práva sociálního zabezpečení, je určena k tomu, aby zabezpečila základní životní potřeby osob, které se ocitly v situaci silného nedostatku hmotných prostředků a které nedovedou ani s pomocí rodiny zabezpečit své životní potřeby. Měla by proto řešit situace, kdy došlo k ohrožení práv občana, kdy se tento občan nachází v hmotné nouzi, kdy tuto nouzi není schopen řešit ani s pomocí své rodiny a vůbec, sociální pomoc reaguje i na případy, kdy vůbec tato situace samotná hrozí.¹²⁸

Sociální pomoc je upravena např. v zákoně o pomoci v hmotné nouzi,¹²⁹ či dále pak v zákoně o sociálních službách,¹³⁰ popř. v zákoně o poskytování dávek pro osoby se zdravotním postižením,¹³¹ neboť se jedná o pomoc a podporu FO v nepříznivé sociální situaci skrze sociální služby a příspěvky na péči.

¹²³ Ustanovení § 27 odst. 2) zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁴ Tamtéž, s. 219 – 220.

¹²⁵ BŘESKÁ, Naděžda, Eva BURDOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ. *Státní sociální podpora: s komentářem a příklady*. Olomouc: ANAG, 2010, s. 56.

¹²⁶ *Dávky péčovské péče* [online]. Portal.mpsv.cz, 3. května 2018 [cit. 12. října 2018]. Dostupné na <<https://portal.mpsv.cz/soc/dpp>>.

¹²⁷ ŠTRÁNSKÝ, Jaroslav. In GREGOROVÁ, Zdeňka (ed.) *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské Unie*. 1, vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 224.

¹²⁸ KREBS, Vojtěch. In KREBS, Vojtěch (ed.) *Sociální politika*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 288.

¹²⁹ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁰ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

¹³¹ Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Oproti zákonu o životním a existenčním minimu poměrně rozsáhlý zákon o pomoci v hmotné nouzi se štěpí do sedmi částí, z nichž první vymezuje základní pojmy, druhá část soupis pojmů dále rozšiřuje, třetí upravuje a jmenuje samotné dávky, ve čtvrté nalezneme společnou úpravu dávek, pátá představuje organizaci na půdě pomoci v hmotné nouzi a šestá se sedmou upravují obvyklá závěrečná a přechodná ustanovení.

Se zákonem o životním minimu má společný okruh společně posuzovaných osob, ze kterého tento zákon i dále vychází.¹³² Stejně tak se v zákoně objevuje vymezení, jaký který příjem je započitatelný – opět se zde objevuje návaznost na zákon o životním minimu, kdy jsou některé příjmy převzaty z tohoto zákona.¹³³

Dávky upravené v zákoně o pomoci v hmotné nouzi jsou příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.

Příspěvek na živobytí je určen pro zabezpečení stravy, ošacení, obuvi apod. Životní minimum se uplatní v případě stanovení částky živobytí, u nezaopatřeného dítěte je shodná, stejně tak je upravena i částka náležející osobě v evidenci uchazečů o zaměstnání v případě, že tato osoba o práci přišla z důvodu porušení povinností zvláště hrubým způsobem. Pokud osoba dluží na výživném větší obnos, částka živobytí má hodnotu existenčního minima, stejnou hodnotu má i člověk jsoucí ve zdravotnickém zařízení po celý měsíc.¹³⁴

Doplatek na bydlení, méně častá dávka ve srovnání s příspěvkem na bydlení podle státní sociální podpory, taktéž podporuje úhradu nákladů s bydlením. Aby dotyčný získal nárok na doplatek na bydlení, musí mít nárok na příspěvek na živobytí - institutu životního minima, ani minima existenčního se u této dávky neužívá.¹³⁵

Mimořádná okamžitá pomoc se odvíjí od hmotné nouze, zákon pak upravuje její výši. Ne vždy osoba dosáhne hmotné nouze posuzované podle zákona, proto zákon o pomoci v hmotné nouzi dále vymezuje případy, kdy ji za jsoucí v hmotné nouzi lze považovat. Výše se pak opět odvíjí podle životního i existenčního minima, viz zákon.¹³⁶

Co se týče zcela jistě blízkého vztahu mezi zákonem o pomoci v hmotné nouzi a zákonem o životním a existenčním minimu, rozhodoval NSS tuto otázku a došel k závěru, že zákon o životním minimu není *lex specialis* vůči zákonu o pomoci v hmotné nouzi. To především proto, že primárně nemají stejný předmět úpravy.¹³⁷

¹³² Viz ustanovení § 2 odst. 1) zákona č. 37/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

¹³³ Viz ustanovení § 9 téhož zákona.

¹³⁴ Ustanovení § 24 téhož zákona.

¹³⁵ Ustanovení § 33 téhož zákona.

¹³⁶ Ustanovení § 37 téhož zákona.

¹³⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. listopadu 2011, č.j. 6 Ads 98/2008 – 53.

Kromě zákona o pomoci v hmotné nouzi se s částkou životního minima pracuje taktéž v zákoně o sociálních službách. Tento zákon upravuje podmínky poskytování podpory a pomoci lidem v nepříznivé sociální situaci skrze sociální služby a taktéž zahrnuje tzv. příspěvek na péči.¹³⁸

Příspěvek na péči je určen pro osoby závislé na pomoci jiných v dlouhodobém měřítku při zvládnání základních životních potřeb, jedná-li se o pomáhající osobu blízkou popř. asistenta. Výše příspěvku je vymezena taxativně v zákoně odvíjejíc se od věku potřebné osoby a míry její závislosti.¹³⁹ Pokud se jedná o nezaopatřené dítě mladší osmnácti let, či o rodiče nezaopatřeného dítěte mladšího osmnácti let, příspěvek se navyšuje, nicméně příjem této rodiny musí být nižší než dvojnásobek životního minima společně posuzovaných osob.¹⁴⁰

Dále se v tomto zákoně životní minimum uplatní v případě, kdy je dítě umístěno do domova pro osoby se zdravotním postižením na základě soudního rozhodnutí – na náhradě úhrady se podílejí rodiče dítěte. Pokud ovšem doloží, že by po zaplacení oné úhrady klesl příjem společně posuzovaných osob pod součet částky životního minima, úhrada se sníží, popř. vůbec nestanoví.¹⁴¹

V zákoně o sociálních službách je pak určitá provázanost se zákonem o životním a existenčním minimu. Pakliže v případě úhrady sociálních služeb osoba, již jsou sociální služby poskytovány, nemá vlastní příjem nebo příjem nedostačuje, může se poskytovatel dohodnout na spoluúčasti náhrady nákladů s osobou blízkou. Příjmem osoby se pro účely výše uvedené úhrady rozumí právě příjmy podle zákona o životním a existenčním minimu.¹⁴²

Zákon o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením je oproti předchozím právním předpisům novější, účinný je od 1. ledna 2012. Stejně jako u zákona o sociálních službách, i zde se posuzované příjmy odvíjí od vymezení v zákoně o životním a existenčním minimu, jakož zákon odkazuje i na vymezení okruhu společně posuzovaných osob.¹⁴³

Institut životního minima se v tomto zákoně užije především v souvislosti se stanovením výše příspěvku na zvláštní pomůcku.¹⁴⁴ Na příspěvek na zvláštní pomůcku v ceně do 10000 Kč má osoba nárok v případě, že příjem její či osob společně posuzovaných nepřesahuje osminásobek životního minima. V případě pořizování vozidla jako zvláštní pomůcky je zákonem

¹³⁸ Ustanovení § 1 odst. 1) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁹ Tamtéž, ustanovení § 11.

¹⁴⁰ VESELÝ, Jiří. In VESELÝ, Jiří (ed.) *Právo sociálního zabezpečení*. 1. vydání. Praha: Linde, 2013, s. 197 – 198.

¹⁴¹ Ustanovení § 74 odst. 2) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴² Tamtéž, ustanovení § 71 odst. 4).

¹⁴³ Ustanovení § 11 odst. 1) zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁴ Zvláštní pomůcka slouží osobě, jež trpí těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí, či těžkou vadou sluchového či zrakového ústrojí dlouhodobého charakteru. Viz KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální péče*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 108.

určen násobek životního minima v závislosti na výši ceny zvláštní pomůcky, Tento rozptyl se pohybuje osminásobkem a dvanáctinásobkem životního minima.¹⁴⁵

¹⁴⁵ Ustanovení § 10 zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

5 Zhodnocení účinné právní úpravy a životní minimum de lege ferenda

Česká republika má institut životního minima právně upraven dvacet sedm let a za tu dobu byl mnohokrát novelizován a v roce 2006 byl dokonce upraven novým zákonem, který v sobě konečně zahrnul i minimum existenční, čímž byla konečně nastavena jednotná hodnota absolutně minimálních finančních nákladů, jež osoba může mít.

Na rozdíl od starého zákona o životním minimu, který byl během šestnácti let své existence doplněn 10 nařízeními vlády zvyšujícími částky životního minima, k novému zákonu bylo vydáno pouze jediné nařízení vlády a to po pěti letech účinnosti zákona a k dnešnímu dni žádné nové nařízení vydáno nebylo.

Samotné zvýšení životního minima nijak problematické není, nicméně na tento institut jsou navázány další dávky státní sociální podpory či sociální pomoci, a pokud by tedy byla zvednuta tato hodnota, zvýší se tím mnohonásobně výdaje státu na výplatu dalších konkrétních dávek.¹⁴⁶

Ministerstvo práce a sociálních věcí ke dni vzniku bakalářské práce, navrhuje příští rok zvýšení jak životního, tak existenčního minima. Toto rozhodnutí nicméně někteří členové vlády kritizují a domnívají se, že se jedná o umělé navyšování nezaměstnanosti v době, kdy je v rámci České republiky jedna z nejnižších v Evropě. Odhadované náklady by podle Ministerstva práce a sociálních věcí byly půl miliardy ročně.¹⁴⁷

Jednou z posledních publikací Výzkumného ústavu ministerstva práce a sociálních věcí týkající se institutu životního minima je Prověření věcné náplně a konstrukce životního minima a existenčního minima, z roku 2014.

Tato publikace obsahuje mj. vyhodnocení změn ve struktuře a konstrukci životního minima od roku 2007. Z výzkumu, probíhajícího v letech 2007 – 2012, vyplynulo, že změna dvousložkového životního minima na jednosložkové byla změnou pozitivní, už pro pružnou regulaci příspěvku na bydlení, která je vhodnější, než uspořádání minulé.¹⁴⁸

Výše životního a existenčního minima je primárně věcí politickou, k právním změnám ohledně zákona o životním a existenčním minimu by v současné době dojít nemělo.

Ze subjektivního hlediska je nicméně zajímavý vývoj hodnoty životního minima ve srovnání s minimální a průměrnou mzdou. Za dvacet sedm let své existence životní minimum

¹⁴⁶ TŮMA, Ondřej. *Očima expert: Zvýšit životní minimum?* [online]. Penize.cz, 14. září 2018 [cit. 9. listopadu 2018]. Dostupné na <<https://www.penize.cz/socialni-davky/355989-ocima-expertu-zvysit-zivotni-minimum>>.

¹⁴⁷ Maláčová chce zvednout životní a existenční minimum. Růst může přijít poprvé po sedmi letech [online]. Ct24.ceskatelevize.cz. 15. září 2018 [cit. 9. listopadu 2018]. Dostupné na <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2595766-malacova-chce-zvednout-zivotni-a-existencni-minimum-rust-muze-prijit-poprve-po>>.

¹⁴⁸ BAŠTÝŘ, Ivo; VLACH, Jan; SEVEROVÁ, Simona. *Prověření věcné náplně a konstrukce životního minima a existenčního minima*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2014, s. 23.

vzrostlo velmi decentně, resp. změny se odvíjel\ především v řádech stokorun. Pokud ovšem srovnáme vývoj hodnoty průměrné mzdy a mzdy minimální, zjistíme, že vývoj těchto tří částek je zcela neadekvátní, viz příloha č. 5.

V roce 1991 měla částka průměrné hrubé mzdy hodnotu 3792 Kč,¹⁴⁹ tato však do druhého čtvrtletí roku 2018 vzrostla až na částku 31851 Kč.¹⁵⁰ dá se tedy říci, že hodnota průměrné hrubé mzdy byla během tohoto období zdesetinásobena. I minimální mzda se časem zvýšila, nicméně rozhodně nikoliv tak markantně, jako průměrná hrubá mzda. Minimální mzda v roce 1991 měla hodnotu 2000 Kč.¹⁵¹ K lednu rok 2019 by měla minimální mzda mít hodnotu 13350 Kč.¹⁵² Částka životního minima, jak vyplývá z přílohy č. 1, měla na svém počátku hodnotu 1200 Kč, jednalo-li se o osobu zaopatřenou a samostatně posuzovanou a tato částka v roce 2011 vzrostla na hodnotu 3140 Kč.

Vyjma faktu, že se široce rozevřely nůžky mezi průměrnou hrubou mzdou, minimální mzdou a minimem, z jakého by osoba setrvávající v ČR měla vyžít, je taktéž patrné, jak nelineárně rostly porovnávané částky. Zatímco průměrná hrubá mzda, jak už bylo řečeno, svou hodnotu zdesetinásobila, mzda minimální vzrostla šestinásobně a životní minimum vzrostlo za stejnou dobu pouze na necelý trojnásobek.

Je pochopitelné, že průměrná hrubá mzda se odvíjí od ekonomických podmínek, jež byly v posledních letech v ČR dobré. Minimální mzda má dle odborné literatury ekonomicko-kritériální funkci, tedy představuje pro pracující motivaci hledat a udržet si práci a být aktivně pracovně činný a sociálně-ochrannou funkci, která by měla osobu chránit před chudobou a zajistit mu živobytí a skromné hmotné potřeby.¹⁵³ Z druhé uvedené funkce dle mého názoru vyplývá, že hodnota životního minima a minimální mzdy by měla být minimálně z teoretické hlediska podobná. Pokud bude vzata v potaz první zmíněna funkce minimální mzdy, lze si představit, že složka určité vykonané práce by měla hodnotu minimální mzdy oproti hodnotě životního minima lehce navýšit. Nicméně myšlenky obou institutů se dle mého soudu silně prolínají, a proto se domnívám, že by současný rozdíl měl být takto nepřiměřený.

Vzhledem k pozitivnímu ekonomickému vývoji a rychlému růstu průměrné hrubé mzdy by bylo vhodné navýšit jak minimální mzdu, tak částku životního minima. U druhého jmenovaného by se dle mého soudu mělo dokonce jednat o dramatický růst, neboť současná hodnota této

¹⁴⁹ SPĚVÁČEK, Vojtěch. *Transformace české ekonomiky*. 1. vydání. Praha: Linde, 2002, s. 338.

¹⁵⁰ *Průměrné mzdy – 2. čtvrtletí 2018* [online]. Czso.cz, 21. září 2018 [cit. 29. listopadu 2018] Dostupné na < <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-2-ctvrtleti-2018>>.

¹⁵¹ ODBOR 61. *Přehled o vývoji minimální mzdy* [online]. Mpsv.cz, 28. listopadu 2018 [cit. 29. listopadu 2018] Dostupné na < <https://www.mpsv.cz/cs/871>>.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ *Vývoj minimální mzdy od jejího zavedení od roku 1991* [online]. Socialnipolitika.eu, 6. ledna 2017 [29. listopadu 2018] Dostupné na < <https://socialnipolitika.eu/2017/01/vyvoj-minimalni-mzdy-od-jejeho-zavedeni-v-roce-1991/>>.

částky – pokud vezmeme v potaz vymezení tohoto institutu v úvodu práce: „*zabezpečit určitý pocit soběstačnosti či ekonomické jistoty, aby byla schopna obstarat své živobytí v akceptovatelném rozsahu*“,¹⁵⁴ je ve srovnání jak s průměrnou hrubou mzdou i mzdou minimální nevhodně nízká.

¹⁵⁴ Viz podkapitola 1.1.

Závěr

Institut životního minima nepatří mezi nejstarší v rámci práva sociálního zabezpečení. Na české právní scéně se vyskytuje necelých třicet let a za tu dobu absolvoval dvě zákonné úpravy s platností až ke dnešnímu dni.

Tato práce si vytkla za cíl vymezit pojem, včetně jeho historického a možného budoucího, resp. žádoucího vývoje. V první řadě, a to v první kapitole, bylo třeba vymezit obsah tohoto pojmu, včetně pojmů souvisejících.

Životní minimum není velmi často odborně samostatně zpracováváno, nejčastěji se jedná o krátké zmínky ve větších publikacích, věnujících se širšímu okruhu témat, popř. tématu odlišnému, kdy zařazení životního minima představuje pouze vysvětlivku a nejde příliš do hloubky. resp. informace se často v těchto publikacích opakují.

Nejobsáhlejšími zdroji se pak stávají publikace z 90. let, nicméně tyto jsou pak především zaměřeny ekonomickým směrem, který není právně příliš užitečný.

V rámci přiblížení životního minima v jeho podstatě byl tento pojem definován dle odborné literatury, včetně zachycení jemných nuancí v jeho vývoji, hovoře především o novém zákonném rámci z roku 2006. K tomuto roku se váže i právní úprava nového existenčního minima, jež je krátce shrnuto a popsáno v souvislosti právě s touto novou úpravou.

Stejně jako se měnil přesný obsah životního minima, měnily se, a to nařízením vlády, i jeho částky, jejichž vzestupný vývoj je skrze ona vládní nařízení zachycen v prvních čtyřech přílohách na konci práce. V první kapitole byl taktéž zpracován krátký nástin historického vývoje pojmu, soustředící se především na dva nejvýznamnější právní předpisy, jež tuto problematiku kdy upravovaly.

Druhá a třetí kapitola skýtají pojmy upravené v zákoně o životním a existenčním minimu, jedná se o společně posuzované osoby a posouzení příjmů. Prvně jmenovaná skupina, společně posuzované osoby, je zpracována do pěti menších úseků, kde je jejich problematika přiblížena ve spojení se zákonem a s jeho komentovaným zněním. Druhá skupina, tedy příjmy započítané a nezapočítané v rámci posuzování životního minima je ještě obohacena o zvláštní úsek věnující se osobám samostatně výdělečně činným.

Ve čtvrté kapitole jsem se zabývala uplatněním životního minima v rámci práva sociálního zabezpečení, a to především ve státní sociální podpoře a sociální pomoci, kteréžto dvě odvětví představují nejvýznamnější uplatnění životního minima v právu sociálního zabezpečení.

Na sklonku této práce se věnuji možnému vývoji institutu životního minima, především se zamýšlím nad vhodným navýšením částky, která mi v současné době přijde nízká, především ve srovnání s minimální a s průměrnou hrubou mzdou, jejichž hodnoty jsou životnímu minimu

velice vzdáleny. Vláda v druhém pololetí roku 2018 sice hovoří o navýšení této částky, nicméně se jedná o velmi nepatrnou změnu. Výše životního minima nicméně závisí na politice čelních politických představitelů ve sněmovně a ve vládě.

Závěrem lze přesto říci, že institut životního minima se během své existence v zásadě osvědčil a právní úprava se k dnešnímu dni zdá vhodně zpracovanou, což je patrné i z absence soudních rozhodnutí na toto konkrétní téma.

Seznam zdrojů

Monografie

- BAŠTÝŘ, Ivo; VLACH, Jan; SEVEROVÁ, Simona. *Prověření věcné náplně a konstrukce životního minima a existenčního minima*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2014, 242 s.
- DLOUHÝ, Jiří. *Životní minimum*. 1. vydání. Praha, Sociopress, 1997, 157 s.
- GREGOROVÁ, Zdeňka a kol. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské Unie*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2018, 278 s.
- KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 207 s.
- KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010, 544 s.
- SPĚVÁČEK, Vojtěch. *Transformace české ekonomiky*. 1. vydání. Praha: Linde, 2002, 525 s.
- TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 320 s.
- VESELÝ, Jiří a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 1. vydání. Praha: Linde Praha a. s. 2013, 312 s.

Komentáře

- BECK, Petr; GRUNEROVÁ, Ivana; PAVELKOVÁ, Miroslava. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi; Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 336 s.
- BECK, Petr; GRUNEROVÁ, Ivana; PAVELKOVÁ, Miroslava. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, 367 s.
- BŘESKÁ, Naděžda, Eva BURDOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ. *Státní sociální podpora: s komentářem a příklady*. Olomouc: ANAG, 2010, 239 s.

Odborné články

- KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Existenční minimum. *Národní pojištění*. Praha: Práce, 2003, s. 23 – 25.
- KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Osoby samostatně výdělečně činné – významná součást ekonomického života společnosti. *Právo pro podnikání a zaměstnání*. 15/7-8 2006, s. 3 – 12.
- KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Změna úpravy životního minima a stanovení existenčního minima. *Právo a zaměstnání*. 2005, 9, s. 13 – 18.
- TRÖSTER, Petr. K systému práva sociálního zabezpečení. *Správní právo*. 2017, 50(2), s. 97 – 112.

Judikatura

- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. dubna 2010, č.j. 6 Ads 166/2009 – 60
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. listopadu 2011, č.j. 6 Ads 98/2008 – 53
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. září 2015, č.j. 1 Ads 64/2015 – 37
- Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 28. června 2013, č.j. 78 Ad 12/2011 - 30

Právní předpisy

- Listina základních práv Evropské Unie, ze dne 7. prosince 2000
- usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 121/1975 Sb. o sociálním zabezpečení, v původním znění
- zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, v původním znění
- zákon č. 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 37/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- nařízení vlády č. 409/2011 Sb.

- sdělení č. 349/2017 Sb., kterým se vyhláší pro účely nemocenského pojištění výše redukčních hranic pro úpravu denního vyměřovacího základu platných v roce 2018
- důvodová zpráva Poslanecké sněmovny České republiky k návrhu zákona č. 463/1991 Sb., o životním minimu
- důvodová zpráva Poslanecké sněmovny České republiky k návrhu zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

Internetové zdroje

- *Dávky péčovské péče* [online]. Portal.mpsv.cz, 3. května 2018 [cit. 12. října 2018]. Dostupné na <<https://portal.mpsv.cz/soc/dpp>>
- *Indexy spotřebitelských cen – inflace – časové řady*. [online]. Czso.cz., 9. srpna 2018 [cit. 2. listopadu 2018] Dostupné na <https://www.czso.cz/csu/czso/isc_cr>
- *Maláčová chce zvednout životní a existenční minimum. Růst může přijít poprvé po sedmi letech* [online]. Ct24.ceskatelevize.cz. 15. září 2018 [cit. 9. listopadu 2018] Dostupné na <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2595766-malacova-chce-zvednout-zivotni-a-existencni-minimum-rust-muze-prijit-poprve-po>>
- ODBOR 61. *Přehled o vývoji minimální mzdy* [online]. Mpsv.cz, 28. listopadu 2018 [cit. 29. listopadu 2018] Dostupné na <<https://www.mpsv.cz/cs/871>>
- *Průměrné mzdy – 2. čtvrtletí 2018* [online]. Czso.cz, 21. září 2018 [cit. 29. listopadu 2018] Dostupné na <<https://www.czso.cz/csu/czso/cri/prumerne-mzdy-2-ctvrtleti-2018>>.
- *Předpis 110/2006 Sb.* [online]. Psp.cz [cit. 25. září 2018]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/en/sqw/sbirka.sqw?cz=110&r=2006>>
- *Předpis 377/2015 Sb.* [online]. Psp.cz [cit. 25. září 2018]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/en/sqw/sbirka.sqw?cz=377&r=2015>>
- *Vývoj minimální mzdy od jejího zavedení od roku 1991* [online]. Socialnipolitika.eu, 6. ledna 2017 [29. listopadu 2018] Dostupné na <<https://socialnipolitika.eu/2017/01/vyvoj-minimalni-mzdy-od-jejeho-zavedeni-v-roce-1991/>>
- TŮMA, Ondřej. *Očima expert: Zvýšit životní minimum?* [online]. Penize.cz. 14. září 2018 [cit. 9. listopadu 2018] Dostupné na <<https://www.penize.cz/socialni-davky/355989-ocima-expertu-zvysit-zivotni-minimum>>

Abstrakt

Tato práce se zabývá komplexním shrnutím institutu životního minima, včetně jeho začlenění do práva sociálního zabezpečení a do práva obecně. V souvislosti s životním minimem dále krátce vymezuje státní sociální podporu a sociální pomoc, dále se zabývá právní úpravou jak práva sociálního zabezpečení, tak samotného životního minima a to i včetně právního vývoje životního minima. Práce též reflektuje vývoj částky životního minima a zhodnocení současné právní úpravy i její možný vývoj. Poslední část se pak zabývá právně vymezenými pojmy, jež jsou upraveny v zákonu o životním minimu a jež s ním blíže souvisí.

Abstract

This bachelor thesis deals with complete summary of living wage institute including the inclusion of a living wage into the social security law and into a general law itself. There is a reference of a social benefit system and social help in a view of the living wage. The social security law regulation is also adjusted there and so is the living wage law regulation. This work reflects an evolution of the living wage value and there is a shorter part in this work which regulates the possibilities of this institution in the future. Last part of this work is working with some important terms, as they are provided in the act on the living wage and breadline.

Klíčová slova

životní minimum, existenční minimum, započitatelné příjmy, společně posuzované osoby, státní sociální podpora, sociální pomoc, zákon o životním a existenčním minimu, zákon o životním minimu

Key words

living wage, breadline, contributed earnings, joint assessment, social benefit systém, social help, act on the living wage and breadline, act on the living wage

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Tabulka s výčtem částek potřebných k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb občana v letech 1991 - 2006

Příloha č. 2 – Tabulka s výčtem částek potřebných potřebnou k zajištění nezbytných nákladů na domácnost v letech 1991 – 2006

Příloha č. 3 – Tabulka s výčtem částek životního minima v letech 2007 – 2018

Příloha č. 4 – Tabulka s výčtem částek existenčního minima v letech 2007 – 2018

Příloha č. 5 – Vývoj částek životního minima, průměrné a minimální mzdy v ČR.
Dostupné viz KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 147.

Příloha č. 1

	Dítě > 6 let	Dítě 6–10 let	Dítě 10-15 let	Dítě 15-26 let	Ostatní občan
Zákon č. 463/1991 Sb.	900 Kčs	1000 Kčs	1200 Kčs	1300 Kčs	1200 Kč
Nářízení vlády č. 81/1993 Sb.	1020 Kč	1130 Kč	1360 Kč	1470 Kč	1360 Kč
Nářízení vlády č. 336/1993 Sb.	1120 Kč	1240 Kč	1500 Kč	1620 Kč	1500 Kč
Nářízení vlády č. 245/1994 Sb.	1230 Kč	1360 Kč	1620 Kč	1780 Kč	1680 Kč
Nářízení vlády č. 281/1995 Sb.	1320 Kč	1460 Kč	1730 Kč	1900 Kč	1800 Kč
Nářízení vlády č. 219/1996 Sb.	1410 Kč	1560 Kč	1850 Kč	2030 Kč	1920 Kč
Nářízení vlády č. 123/1997 Sb.	1480 Kč	1640 Kč	1940 Kč	2130 Kč	2020 Kč
Nářízení vlády č. 42/1998 Sb.	1560 Kč	1730 Kč	2050 Kč	2250 Kč	2130 Kč
Nářízení vlády č. 56/2000 Sb.	1600 Kč	1780 Kč	2110 Kč	2310 Kč	2190 Kč
Nářízení vlády 333/2001 Sb.	1690 Kč	1890 Kč	2230 Kč	2450 Kč	2320 Kč
Nářízení vlády 664/2004 Sb.	1720 Kč	1920 Kč	2270 Kč	2490 Kč	2360 Kč
Nářízení vlády 505/2005 Sb.	1750 Kč	1950 Kč	2310 Kč	2530 Kč	2400 Kč

Příloha č. 2

	Jednotlivec	Dvě osoby	Tři až čtyři osoby	Pět a více osob
Zákon č. 463/1991 Sb.	500 Kčs	650 Kčs	800 Kčs	950 Kčs
Nářízení vlády č. 81/1993 Sb.	600 Kč	780 Kč	960 Kč	1140 Kč
Nářízení vlády č. 336/1993 Sb.	660 Kč	860 Kč	1060 Kč	1260 Kč
Nářízení vlády č. 245/1994 Sb.	760 Kč	1000 Kč	1240 Kč	1400 Kč
Nářízení vlády č. 281/1995 Sb.	860 Kč	1130 Kč	1400 Kč	1580 Kč
Nářízení vlády č. 219/1996 Sb.	970 Kč	1270 Kč	1570 Kč	1770 Kč
Nářízení vlády č. 123/1997 Sb.	1020 Kč	1330 Kč	1650 Kč	1860 Kč
Nářízení vlády č. 42/1998 Sb.	1300 Kč	1700 Kč	2110 Kč	2370 Kč
Nářízení vlády č. 56/2000 Sb.	1580 Kč	2060 Kč	2560 Kč	2870 Kč
Nářízení vlády 333/2001 Sb.	1780 Kč	2320 Kč	2880 Kč	3230 Kč
Nářízení vlády 664/2004 Sb.	1940 Kč	2530 Kč	3140 Kč	3520 Kč
Nářízení vlády 505/2005 Sb.	2020 Kč	2630 Kč	3260 Kč	3660 Kč

Příloha č. 3

	Osoba, první v pořadí	Osoba > 15 let, není nezaopatřeným dítětem	Nezaopatřené dítě 15-26 let	Nezaopatřené dítě 6-15 let	Nezaopatřené dítě < 6 let
Zákon č. 110/2006 Sb.	2880 Kč	2600 Kč	2250 Kč	1960 Kč	1600 Kč
Nařízení vlády č. 409/2011 Sb.	3140 Kč	2830 Kč	2450 Kč	2140 Kč	1740 Kč

Příloha č. 4

	Existenční minimum
Zákon č. 110/2006 Sb.	2020 Kč
Nařízení vlády č. 409/2011 Sb.	2200 Kč

Příloha č. 5

